

Jogi melléklet

Külgazdaság, LXI. évf., 2017. január–február (1–22. o.)

Szemelvény a Bécsi Vételi Egyezmény alkalmazása köréből – tekintettel a magyar bíróságok legújabb esetjogára

DR. VADÁSZ VANDA

*Jelen tanulmány az 1987. évi 20. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezmény legújabb bírósági gyakorlatát vizsgálja. A tanulmány kiterjed az Egyezmény személyi, tárgyi és területi hatályának elemzésére, a joghatóság megállapítása és az alkalmazás összefüggéseire, valamint a magyar rendes bíróságok előbbiekkal kapcsolatos legújabb gyakorlatára, figyelembe véve a hozzáférhető esetjogot.**

Journal of Economic Literature (JEL) kód: K12.

1. Bevezetés

A jogegységesítés világában kevésbé jártas olvasó *Eörsi Gyula* 1977-ben, a Bécsi Vételi Egyezmény¹ (Egyezmény, Konvenció) születése előtt három évvel a *The American Journal of Comparative Law*-ban megjelentetett remekbe szabott, ironikus hangvételű cikkét² tanulmányozva eszmélhet rá a legszórakoztatóbb módon arra, hogy az egységes nemzetközi jogforrások megalkotása bizony nem egyszerű feladat.

¹ Az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló ENSZ-egyezmény, Bécs, 1980. április 11.

² *Eörsi* [1977], 658–662. o.

* Köszönettel tartozom témavezetőmnek, *dr. Szabó Saroltának*, aki értékes észrevételeivel segítette e tanulmány elkészítését.

<https://doi.org/10.47630/KULG.2017.61.1-2.1>

Vadász Vanda, PhD-hallgató (PPKE JÁK), tudományos segédmunkatárs, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet. E-mail: vadasz.vanda@tk.mta.hu

A különböző gondolkodásmódú, eltérő jogi hagyományokkal rendelkező államok nem szívesen fogadnak el számukra idegen megoldásokat; a kompromisszumok árán kialakított végső szöveg pedig adott esetben észszerűtlen lesz, túl tág kereteket hagy az értelmezésnek, vagy nem illeszkedik megfelelően a szabályozandó életviszony nemzetközi jellegéhez.³ Olyan jogot alkotni, amely a különböző jogrendszerek képviselői számára egyformán elfogadható és a gyakorlatban is sikeresnek bizonyul, herculesi feladat. A Bécsi Egyezmény történetét vizsgálva azonban leszögezhető, hogy az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (UNCITRAL) abszolválta az imént körvonalazott küldetést, amikor megalkotta az áruk nemzetközi adásvételét szabályozó egységes jogforrást, amely azóta a nemzetközi anyagi jogi jogegységesítés legsikeresebb eredményeként tartatik számon.⁴ A Konvenció elfogadására 1980-ban, az *Eörsi Gyula* által vezetett bécsi diplomáciai konferencián került sor, melynek zárónapján Magyarország azt az elsők között írta alá.⁵ Az elfogadás óta eltelt lassan negyven év láthatóan igazolta a jogforrás sikerességéhez fűzött reményeket. Ezt a legnyilvánvalóbban a részes államok listájának egyre bővülő köre jelzi. Jelen pillanatban 85 állam⁶ nemzetközi adásvételre irányadó jogát jelenti a Konvenció, ideértve a világ vezető gazdaságainak nagy részét. A siker jeleként értékelhető továbbá annak dinamikus mértékben növekvő esetjoga,⁷ valamint a – a legutóbbi magyar kodifikációs eredményeket figyelembe véve különösen jelentős – minta funkció⁸ változatlan fennállása.⁹

³ Az egységes jog alkotásának nehézségeiről lásd: *Szabó* [2004], 282–283. o.

⁴ *Peter H. Schlechtriem*: Kommentar zum Einheitlichen UNKaufrecht (CISG). Verlag C. H. Beck, München, 2000. Hivatkozva: *Fountoulakis* [2005], 314. o.

⁵ Az Egyezményt az 1987. évi 20. törvényerejű rendelet hirdette ki, s 1988. január 1. napján lépett hatályba.

⁶ A ratifikáció már megtörtént továbbá Azerbajdzsán (2016. május 3.) és Vietnam (2015. december 18.) részéről. A hatályos állapotot lásd: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1980CISG_status.html

⁷ Az esetek elérhetők az UNCITRAL honlapján (www.uncitral.org), a Pace Law School által létrehozott adatbázisban (www.cisg.law.pace.edu), valamint a kifejezetten az UNIDROIT Alapelvek és a Bécsi Egyezmény gyakorlatát jól kereshető formában feldolgozni hivatott www.unilex.info oldalon.

⁸ Elsősorban említendő az 2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről (Ptk.) Egyezmény szabályain alapuló új kontraktuális felelősségi rendszere, amely „[a] Ptk. nemzetközi példák (Bécsi Nemzetközi Adásvételi Egyezmény 79. cikk [...]) alapul vételével fogalmazza meg a kimentési klauzulát [...]”. *Vékás* [2013], 605. o.

A legismertebb ezen a téren a skandináv országok példája, melyek kereskedelmi joguk fejlesztése során erősen támaszkodnak az Egyezmény megoldásaira. A legvégletesebb példát azonban a minta funkció megjelenésére a csendes-óceáni Tokelau-szigetek esete szolgáltatja, mely 2004-ben a Konvenció szövegét módosítás nélkül átemelte belső jogába, a belső és nemzetközi adásvétel egységes jogforrásává téve azt. Lásd: *Schlechtriem* [2005a], 27–34. o.

⁹ *Szabó* [2011], 55. o.

Az Egyezmény jelentősége vitathatatlan, azonban annak gyakorlati alkalmazásával kapcsolatban felmerülnek bizonyos ‘problémás pontok’. Ilyenként említi a jogirodalom a szabályozás kellő mélységű ismeretének hiányából fakadó, a jogalkalmazásban tapasztalható jelenségeket, valamint a jogforrás felek általi gyakori kizárását – ami minden bizonnyal szintén az előbbiből fakad.¹⁰ Mire vezethető vissza egy ilyen jelentős jogforrás nem megfelelően beható ismerete, az attól való idegenkedés és hogyan lehet elérni az ideális állapotot, melyben az Egyezmény betöltheti saját maga által kijelölt funkcióját?

Kiindulópontként leszögezhető, hogy az Egyezmény vizsgálatának a jogi tanulmányok folytatása során hangsúlyosan kell megjelennie.¹¹ Mivel nemzetközi adásvétel tárgyában előbbi jelenti a hazai jogot, annak kellő mélységű ismerete elengedhetetlen. E feltétel megléte esetén háttérbe szorulna az alkalmazás elmaradásának azon gyakori indoka, hogy a gyakorlók szakemberek nem tudnak annak létezéséről. Felmerülhet ebben a körben a nyelvi akadályok kérdése. Tekintettel arra, hogy az Egyezmény autonóm módon értelmezendő (7. cikk),¹² megfelelő alkalmazásához a nemzetközi gyakorlat feltérképezése szükséges. Ehhez segítséget nyújthat az interneten bárki számára hozzáférhető számtalan kommentár és esetgyűjtemény, melyek azonban döntően valamely világnyelven olvashatók. Ebben a körben a magyar nyelvű szakirodalom bővítése, esetleg az eseteket feldolgozó adatbázisok megalkotása lehet az idegen nyelveket kevésbé ismerő jogalkalmazók segítségére.¹³ A jelen lévő jogalkalmazói bizonytalanság, a koherens esetjog hiánya ugyanis az Egyezmény további kizárását indukálja, egy negatív spirált létrehozva.

Felmerült a kizárás okaként a nagyobb kereskedelmi vállalatok részéről azon érv, miszerint a hasonló ügyletekben rendszeresen alkalmazott mintaszerződések szövegét nem kívánják minden alkalommal átírni¹⁴ – a szerződésekben szereplő uniform jogválasztó klauzulával általában saját hazai jogukat kötik ki. Az Egyezmény kikötése valóban kis- és középvállalatok közötti ügyletek során jellemző,¹⁵ a

¹⁰ Koehler és Yujun 2008-ban empirikus módszerekkel vizsgálta az Egyezmény alkalmazásának gyakorlatát az USA-ban, Németországban és Kínában, mely kutatás eredményeként a kizárás egyik leggyakoribb okaként (47,2%) a válaszadók a Konvenció ismertségének hiányát jelölték meg. Koehler–Yujun [2008], 49. o.

¹¹ Glavanits [2016].

¹² Az Egyezmény autonóm jellege azt a kívánalmat vonja maga után, hogy a jogalkalmazó ne a „nemzeti jog lencséjén keresztül” olvassa azt, más szóval az Egyezményben szereplő jogi fogalmak, intézmények önálló jelentéssel bírnak, melyek nem azonosítandók semelyik jogrendszer hasonló fogalmaival és intézményeivel. Ferrari [2005], 4–5. o.

¹³ Glavanits [2016].

¹⁴ Koehler–Yujun [2008], 52. o.

¹⁵ Szabó [2009a], 203. o.

nagyobb gazdasági erővel bíró piaci szereplők helyzetüket kihasználva túlnyomórészt saját, hazai jogukat alkalmazzák¹⁶ – azon ügyleteik kapcsán jöhet leginkább szóba az Egyezmény választása, melyeknek speciális jellemzői, esetleges kényes természete miatt „neutrális jog” kikötése indokolt.¹⁷ Az Egyezmény ilyen semlegesége egyik legfőbb vonzereje is, mely a nemzetközi választottbíráskodás mint vita-rendezési mód elterjedésével összekapcsolva pozitív módon befolyásolja az eszköz alkalmazásának széleskörűségét.¹⁸

A Konvenció alkalmazását tehát több tényező befolyásolja, a felek üzleti érdekeitől a joggyakorlat hozzáférhetőségén át a szabályok kellő mélységű ismeretéig. Az Egyezmény saját céljaként a nemzetközi kereskedelem fejlesztését jelöli meg a különböző társadalmi, gazdasági és jogi rendszerekkel rendelkező államok közti jogi akadályok felszámolásán keresztül. Ilyenformán az egységes jog által kívánja megteremteni a kereskedelem virágzásához elengedhetetlen jogbiztonságot. A cél elérésének érdekében mindenekelőtt szükség van az eszköz bíróságok általi egységes alkalmazására és értelmezésére, melynek elérését jelen cikk a legújabb esetjog feltérképezésével és elemzésével hivatott segíteni.

2. Személyi és tárgyi hatály

Az Egyezmény kijelöli saját alkalmazási körét, amikor meghatározza a hatálya alá tartozó ügyleteket. A tárgyi hatály áruk adásvételét fedi le, mely fogalmakra nem találunk definíciót az Egyezmény szövegében.

Az áruk meghatározásánál figyelemmel kell lenni az Egyezmény 2. cikkére,¹⁹ amely bizonyos dolgokat kizár a saját hatályának köréből. Egyebekben a jogforrás kifejtett esetjoga ad e téren támpontot: általában minden kézzel fogható ingó dolog áruként értékelendő, tekintet nélkül annak egyedi jellemzőire. Áruként kategorizáltak az Egyezményt alkalmazó bíróságok az acélt, a gépkocsit, a repülőgépmotort,²⁰

¹⁶ *Schwenzer–Hachem* [2009], 464. o.

¹⁷ A Bécsi Egyezmény „semleges jog” szerepéről lásd: *Janssen–Spilker* [2014], 142–143. o.

¹⁸ *Szabó* [2011], 54. o.

¹⁹ Nem tartoznak a Konvenció hatálya alá bizonyos módon megszerzett áruk (fogyasztói ügyletek, árverés, végrehajtás vagy hatósági intézkedés keretében történő tulajdonosváltás), valamint az értékpapír és pénz, a vízi és légi közlekedési eszközök, valamint a villamos energia adásvétele.

²⁰ Repülőgépmotorról kellett döntenie Legfelsőbb Bíróságnak a Pratt & Whitney v. Malév ügyben: „[...] a Bécsi Egyezmény [...] 2. cikkének e) pontja [...] kiveszi az Egyezmény hatálya alól a légi közlekedési eszközöket. Minthogy azonban a jogvita tárgya csupán a légi közlekedési eszköz egy része (repülőgépmotor) volt, így az Egyezmény alkalmazása ez okból is helyénvaló volt.” *Vida* [1994], 457. o.

a gyógyszereket, sőt a kiszerelt gázt is.²¹ Az Egyezmény koherens bírói gyakorlata lehetővé teszi az olyan immateriális javak áruként történő értékelését is, mint a logók vagy számítógépes szoftverek.²²

Az adásvétel fogalma a felek jogait és kötelezettségeit taglaló III. rész rendelkezéseiből vezethető le. Az 53. cikk alapján a vevő köteles az áru ellenértékét megfizetni, valamint a részére szolgáltatott árut átvenni. Az eladó főkötelezettségeiről szóló 30. cikk alapján köteles az áru rendeltetésszerű szolgáltatására, a tulajdonjog átadására és – az adásvétel nemzetközi jellegéhez igazodva – az árura vonatkozó minden okmány átadására. Az adásvétel különös nemeit az Egyezmény hatálya alatt állónak kell tekinteni.²³ Különleges esetkörként képez az a helyzet, amikor a bíróságnak egy olyan jogviszonyt kell megítélnie, amely adásvételként történő minősítése esetén az Egyezmény hatálya alatt áll. Az ítéletábra az olaszországi és magyarországi telephelyű fél között „szindikátusi szerződés” elnevezésű okirat alapján létrejött jogviszonyból eredő követelésről döntött.²⁴ Az olasz felperes a leszállított ipari berendezés ellenértékét követelte, azt állítva, hogy az alperes és közte adásvételi szerződés jött létre a tárgyat illetően. A bíróság az adásvételi szerződéshez szükséges feltételek meglétét vizsgálta. A kérdés, amelyet az eset felvet, hogy a felek közti megállapodás adásvételi szerződésként minősítése során az 1979. évi 13. törvényerejű rendelet (Kódex) 3. § (1) bekezdésének²⁵ megfelelően figyelembe veendő „magyar jog” alatt a hazai belső jogforrást vagy az Egyezményt kell érteni. A helyes megoldás *Jenkins* szerint ebben a helyzetben az, ha a bíró azon általános elvekhez fordul, melyeken az Egyezmény alapul. Ha ezen elvek nem adnak kellő eligazítást, az Egyezmény alkalmazhatósága híján irányadó belső szabályok alapján tartja megfelelőnek az eljárást. Álláspontja szerint ezen az úton érhető el az Egyezmény 7. cikk (2) bekezdésének²⁶ megfelelő egységes alkalmazás.²⁷ Annak ellenére, hogy a bíróság végül helytelen érvelés alapján alkalmazta a jogviszony adásvételi szerződésként történő minősítése

²¹ *Sándor–Vékás* [2005], 29. o.

²² *Diedrich* [1996], 334–338. o.

²³ *Sándor–Vékás* [2005], 24–25. o.

²⁴ Debreceni Ítéletábra Gf. III. 30372/2012/7.

²⁵ „Ha az alkalmazandó jog meghatározása szempontjából a jogvitában megítélendő tények vagy viszonyok jogi minősítése kérdésében vita van, a magyar jog szabályainak és fogalmainak értelmezésével kell eljárni.”

²⁶ „Az Egyezményben szabályozott ügyekkel összefüggő mindazokat a kérdéseket, amelyekre az Egyezmény kifejezett rendelkezést nem tartalmaz, az Egyezmény alapjául szolgáló általános elvekkel, vagy – ilyen elvek hiányában – a nemzetközi magánjog szabályai alapján alkalmazandó jog rendelkezései szerint kell megoldani.”

²⁷ *Jenkins* [2015], 260–261. o.

hiányában a magyar jogforrásból eredő polgári jogi szabályokat,²⁸ a szerződés minősítésénél helyesen citálta az Egyezmény 8. cikk (1) bekezdését²⁹ a felek nyilatkozatainak értelmezése körében.

Az Egyezmény tárgyi hatályát a 3. cikk tágítja ki olyan szerződésekre, amelyekben a vételi elem mellett más szerződési komponensek is megjelennek, feltéve hogy a vételi elemek meghatározóak a szerződésben.³⁰ A 3. cikk (1) bekezdése³¹ alapján a nemzetközi szállítási szerződések – bizonyos feltételek teljesülése esetén – az Egyezmény alapján ítélandók meg, ugyanezen cikk (2) bekezdése pedig a vállalkozással vegyes adásvételi szerződések helyzetét tisztázza.³² Mivel a szerződések minősítését ezen esetekben az Egyezmény alapján kell elvégezni, különös súllyal érvényesül az autonóm alkalmazás követelménye. A szerződés helyes megítélésétől függ ugyanis, hogy adott esetben felhívásra kerülnek-e a Konvenció szabályai, vagy az alkalmazandó jogot a szerződés létrejöttkor hatályos jognak megfelelően a Kódex kollíziós szabályait figyelembe véve kell megállapítani.

Az Egyezmény személyi hatálya alá az olyan adásvétel tartozik, mely a Konvenció saját meghatározása szerint nemzetközinek minősül. Az 1. cikk (1) bekezdés a) pontja szerint nemzetközi az adásvétel, ha különböző szerződő államokban telephellyel rendelkező felek között jön létre. Ugyanezen cikk (2) bekezdése megköveteli, hogy előbbi a szerződés megkötésének idejében mindkét fél számára felismerhető legyen. A felek ilyen ismerete eredhet magából a szerződésből, a szerződést megelőző tárgyalásokból, vagy a felek között fennálló kapcsolatból fakadó akármilyen más tényezőtől.³³ Az autonóm értelmezés követelménye – természetesen – a telephely vonatkozásában is fennáll. A bírói gyakorlat szerint az a hely tekintendő telephelynek, ahol a fél az üzleti tevékenységét túlnyomórészt gyakorolja.

²⁸ Lásd: 56. lábjegyzet.

²⁹ „Az Egyezmény alkalmazása szempontjából valamely fél nyilatkozatát vagy más magatartását e fél szándéka szerint kell értelmezni, feltéve hogy a másik fél e szándékról tudott vagy ez nem lehetett számára ismeretlen.”

³⁰ *Sándor-Vékás* [2005], 48. o.

³¹ „Áruk jövőbeni gyártására vagy előállítására vonatkozó szerződések adásvételi szerződésnek minősülnek, kivéve ha az áru megrendelője vállalja, hogy az áru gyártásához vagy előállításához szükséges anyagok lényeges részét ő szolgáltatja.”

³² „Az Egyezmény nem vonatkozik azon szerződésekre, amelyekben az árut szolgáltató fél kötelezettségeinek túlnyomó része munkavégzésből vagy más tevékenységből áll.” Az Egyezmény tehát nem vonatkozik a bér munkaszerződésekre, csak azon megállapodásokra, amelyeknél az árut szolgáltató fél kötelezettségeinek kisebb része áll munkavégzésből vagy más tevékenységből. Ilyen esetekben a fél tehát az áru szolgáltatása mellett más tevékenységre is kötelezett. ‘Munkavégzés vagy más tevékenység’-en azonban nem az áru előállítására fordított munkát kell érteni, hanem például a tárgy üzembe helyezését, beszerelését. *Bánrévy* [2016], 107. o.

³³ *Buttler* [2007], 2–3. o.

Ennek a helynek ugyanakkor tartósnak, biztosnak kell lennie, és önálló cselekvési jogkörrel kell rendelkeznie.³⁴ Az üzletkötés és a teljesítés helye alapvetően nem tekinthető telephelynek.³⁵ Ha a félnek több telephelye van, a 10. cikk iránymutatása szerint azt kell figyelembe venni, amely a legszorosabb kapcsolatban van a szerződéssel vagy annak teljesítésével. A szerződés nemzetközileg történő minősülésének ez az egy követelménye van, „sem a felek állampolgársága, sem a felek, illetve a szerződés polgári jogi vagy kereskedelmi jogi jellege nem vehető figyelembe”.³⁶ Telephely hiányában a Konvenció rendelkezése szerint a fél szokásos tartózkodási helyét kell figyelembe venni.

A tárgyi és személyi hatály kérdésköréről kellett a bíróságnak döntenie egy 2015-ös ügyben.³⁷ Az esetben a testületnek egy brikettgyártó berendezéssel kapcsolatos szavatossági igényt kellett elbírálnia. Az ügy tényállása szerint egy magyar társaság brikettsajtoló, -aprító és -tömörítő berendezést rendelt a magyarországi honosságú eladótársaságtól. Annak érdekében, hogy elősegítse a megrendelt gép legyártását, a társaság egy régi típusú gépet szétszedett állapotban megtekintésre bocsátott az eladónak. A gépet megrendelni kívánó társaság a berendezés finanszírozására lízing-szerződést kötött egy német társasággal, mely szerződés értelmében az elkészült áru a lízingbeadó tulajdona, aki azonban a lízingbe vevőre ruházza az adásvételi és szállítási szerződésből származó jogait (ideértve a teljesítési igényt, jótállási igényt stb.). A berendezés adásvételéről szóló 2004. április 20-án megkötött szerződésben ennek megfelelően a lízingbeadó német társaság szerepelt vevőként. Az eladó elkészítette a berendezést, és szerződés szerűen leszállította a vevőnek, teljesítve a gép beüzemelésére irányuló kötelezettségét is. A vevő a vételárat maradéktalanul megfizette. A beüzemelés követően a berendezés több alkalommal meghibásodott, mely meghibásodások javítását az eladó csak részben végezte el. A gépet megrendelő társaság bírósághoz fordult a szerződés alapján fennálló szavatossági igénye érvényesítése és annak érdekében, hogy az eladót a számára nyújtott know-how szolgáltatás ellenértékének megfizetésére kötelezze.

³⁴ Az Egyezmény eredeti, angol nyelvű szövege szerinti „place of business” az azt kihirdető törvényben telephelyként van fordítva, de a fogalom az Egyezmény szövegében nincs definiálva. A jogirodalom szerint ez olyan hely, ahol a társaság tevékenységét rendszeresen kifejti. A Konvenció autonóm értelmezésének megfelelően az olyan bírósági döntések, melyek a felek székhelyét tekintették ebben a kérdésben irányadónak. Lásd: Budapest Környéki Törvényszék G. 40313/2011/27 és Fővárosi Ítélet tábla 16. Gf.40496/2012/5.

³⁵ 2012 UNCITRAL Digest of Case Law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods. Digest of Article 1 case law. <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-01.html>

³⁶ 1. cikk (3) bekezdés.

³⁷ Budapest Környéki Törvényszék 23.G.963/2006/190.

A bíróság a külföldi felperesre tekintettel vizsgálta az alkalmazandó jogot. A felek közti ügyletet vállalkozási szerződésnek minősítette, s ennek megfelelően hívta fel a Kódex vállalkozási szerződésekre irányadó rendelkezéseit, melyek a magyar jogra mutattak. A bíróság nem vette figyelembe a Bécsi Egyezmény azon szabályát, mely szerint az „[á]ruk jövőbeni gyártására vagy előállítására vonatkozó szerződések adásvételi szerződésnek minősülnek, kivéve ha az áru megrendelője vállalja, hogy az áru gyártásához vagy előállításához szükséges anyagok lényeges részét ő szolgáltatja”.³⁸ A perbeli szerződés a brikettgyártó berendezés jövőbeni előállítására vonatkozott, melynek során az előállításához szükséges anyagokat teljes egészében az eladó (alperes) biztosította.³⁹ Ennek következtében nem merülhet fel a 3. cikk (1) bekezdés szerinti kivétel fennállása, a szerződés az irányadó jog (a Bécsi Egyezmény) szerint adásvételi szerződésnek minősül és az az alapján fennálló szavatossági jogokat az Egyezmény és nem az 1959. évi IV. törvény (régí Ptk.) szabályait figyelembe véve kellett volna elbírálni.

A fenti szerződés minősítésénél értékelendő a tény, hogy a vevő bemutatott egy gépet az eladónak, melyhez hasonló berendezést kívánt legyártatni. Szükséges kitérni arra, hogy a megrendelő által szolgáltatott információ és a know-how értékelhető-e „előállításához szükséges anyagként”. Az adásvételi szerződés ugyanis nem tartozik az Egyezmény hatálya alá, s így helyesen minősíthető vállalkozási szerződésnek, ha a megrendelő az előállításához szükséges anyag ‘lényeges részét’ az előállító rendelkezésére bocsátja. Általános szabályként az ilyen anyagok alatt az áru előállításához szükséges nyersanyagot kell érteni, az immateriális javak nem tartoznak ebbe a körbe. Ennek megfelelően nem zárható ki az Egyezmény alkalmazása még akkor sem, ha az ilyen javak értéke eléri vagy meghaladja a gyártásához vagy előállításához szükséges anyagok értékének lényeges részét.⁴⁰ A joggyakorlatban azonban megjelent egy fősodorról ellentétes irányvonal, mely nem zárja ki az immateriális javak mérlegelését a 3. cikk (1) bekezdése körében, azonban csak a következő feltételek fennállása esetén: „[a] felek bármelyike által nyújtott know-how vagy terv csak abban az esetben vehető figyelembe, ha az anyagok értékét növeli. Amennyiben viszont a rajzok, technikai előírások vagy tervek csak járulékosan jelennek meg, nem tekinthetők anyagoknak.”⁴¹ Jelen ügyben megállapításra került, hogy „[a vevő] nem

³⁸ Bécsi Egyezmény 3. cikk (1) bekezdés.

³⁹ „[...] a működésképtelenség oka a nem megfelelő anyagválasztásra vezethető vissza, amely pedig egyértelműen [az előállító] tevékenységéből ered.”

⁴⁰ Szabó [2016], 72–75. o.

⁴¹ CISG Advisory Council Opinion No. 4: Contracts for the Sale of Goods to Be Manufactured or Produced and Mixed Contracts (Article 3 CISG). Idézi: Szabó [2016], 74. o.

tudta kétséget kizáróan bizonyítani, hogy a kivitelezéshez szükséges adatokat műszaki értelemben pontosan, számszerűen dokumentálva az alperes rendelkezésére bocsátotta.” A tanúk vallomásai alapján a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a megrendelő által szolgáltatott információ nem értékelhető olyanként, mint amely lényegesen hozzájárult volna a berendezés elkészítéséhez, következtetésképpen az Egyezmény alkalmazásának kizárását megalapozandó immateriális javakkal kapcsolatosan megjelent újabb joggyakorlat sem hívható fel az esetben.

Felmerülhet annak kérdése, hogy kizárható-e az esetben az Egyezmény alkalmazása a 3. cikk (2) bekezdése alapján, mely kivonja a Konvenció hatálya alól az olyan szerződések, amelyekben az árut szolgáltató fél kötelezettségeinek túlnyomó része munkavégzésből vagy más tevékenységből áll. Ebben a körben kell kiemelni a 3. cikk (1) és (2) bekezdése közti különbséget. Önmagában azon munkavégzési elemek, melyek az áru előállításához és leszállításához szükségesek, lévén járulékos kötelezettségek, nem indokolják a (2) bekezdés felhívását.⁴² Az (1) bekezdésben lefektetett szabály az áruk jövőbeni gyártására és előállítására vonatkozó szerződéseket célozza, amely mindig igényel vállalkozási tevékenységet. Az ilyen tevékenység (2) bekezdés szerinti vizsgálata nem indokolt, mivel ez eltérő kérdést rendez: ebben az esetben a fél az áru szolgáltatása mellett más tevékenységre is kötelezett, s ezen két kötelezettség értékének viszonya a meghatározó.

Az Egyezmény alkalmazását illetően egy további szempont is felmerülhet az esetben, mégpedig a személyi hatály vizsgálata. Az ügy tárgya nemzetközi adásvételi ügyletből eredő jogok érvényesítése volt, melyben egy magyar társaság eladó állt szemben egy németországi társasággal, viszont a német társaság nevében a jogérvényesítésre (lízingszerződés alapján) a kellékszavatossági jogokat illetően egy magyar társaság volt felhatalmazva. Csak bonyolítja a helyzetet, hogy a lízingszerződések alapvetően nem tartoznak az Egyezmény tárgyi hatálya alá. Ebben a körben azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy a jogvita alapját nem a lízingszerződés, hanem a brikettsajtoló berendezésre vonatkozó ügylet képezi. A berendezésre vonatkozó adásvételi szerződés pedig, amelyből az ügy tárgyát képező követelés fakadt, a felek által nem vitatott módon egy magyarországi telephelyű eladó és egy németországi telephelyű vevő között kötött meg. Következésképp mind tárgyi, mind személyi hatályát figyelembe véve az Egyezmény szabályait alkalmazva kellett volna eljárni az ügy elbírálása során.

⁴² Szabó [2016], 83–86. o.

3. Területi hatály

Eörsi az egységes adásvételi jog megalkotásának nehézségeit taglaló művében *René David* gondolatait idézi fel, aki megkülönböztette az egységes jog alkotása szempontjából „nemzeties” és a „nemzetközi” hozzáállású nemzetközi magánjogászokat. A „nemzeti hozzáállású” jogtudósok a kollíziós jog kizárása mellett törnek pálcát az egységes jog alkalmazási körét illetően, fő érvük pedig az, hogy ilyen módon kiküszöbölhető a széles körben megfigyelhető „hazafelé törekvés” jelensége. *Eörsi* és a „nemzeties” hozzáállású szakértők, akiknek állásfoglalását végül az Egyezmény is tükrözi, elismerve a kollíziós szabályok kizárásának előnyeit, az Egyezmény alkalmazását és elfogadottságát előtérbe helyezve szorgalmazta a kollíziós alkalmazás lehetőségének megteremtését.⁴³

Területi hatály szempontjából ennek megfelelően az Egyezmény kétféle úton kerülhet alkalmazásra. Előre le kell szögezni, hogy a két mód nem áll hierarchikus viszonyban, az alkalmazás tetszés szerint állapítható meg egyik vagy másik alapján. Az 1. cikk (1) bekezdés a) pontja az önálló alkalmazást vagy más néven autonóm utat írja le. E szerint a Konvenció lesz irányadó, ha az adásvételi szerződés különböző szerződő államokban telephellyel rendelkező felek között jön létre. Helyesen döntött a Szegedi Ítéltábla 2014-es döntésében az Egyezmény közvetlen alkalmazhatósága mellett, amikor egy magyar és egy cseh társaság között szarvasmarhatáp adásvételével kapcsolatos ügyben vizsgálta a szerződés tartalmát és a vételár meghatározásának módját.⁴⁴ Közvetlen úton alkalmazta az Egyezményt a Kúria egy német és egy magyar társaság jogvitájában, mikor a felek szerződésével kapcsolatban kifejtette, hogy az „a peres felek székhelyére is tekintettel az 1987. évi 20. tvr.-rel kihirdetett Bécsi Vételi Egyezmény 1. cikk (1) bekezdése alapján nemzetközi adásvételi szerződésnek minősül [...]”.⁴⁵ Ha az ügyletben részt vevő felek releváns telephelye szerződő államokban van, célszerű az alkalmazhatóságot ezen az úton megállapítani.⁴⁶ Ezen az úton ugyanis kikerülhető a *lex fori* kollíziós szabályainak vizsgálata, és úgymond egyszerűbben el lehet jutni az irányadó joghoz.

⁴³ *Eörsi* [1986], 44–45. o.

⁴⁴ Szegedi Ítéltábla Gf.I. 30410/2013/3.

⁴⁵ Kúria Gfv.VII. 30228/2013/4.

⁴⁶ Meg kell jegyezni, hogy az Egyezmény csak különböző szerződő államokban telephellyel rendelkező felek között alkalmazható ezen a módon, így nem alkalmazható azon esetekben sem, amikor a felek telephelye ugyanazon szerződő állam különböző területi egységében található. *Bianca–Bonell* [1987], 30. o.

Az autonóm alkalmazás ilyen „előnye” egyedül akkor vész el, amikor az ügyet nem egy szerződő állam fóruma bírálja el. Az alkalmazás ilyen úton való esetleges elmaradása azonban egyre kevésbé reális, tekintettel a csatlakozó államok egyre növekvő számára. Érdekes adalékot jelent ebben a körben *Bell* meglátása, aki szerint az ügyek nagy részében ebben az esetben is eljut a bíró az Egyezmény alkalmazásához, mégpedig a kollíziós út segítségével. Elemzése szerint a kereskedelmi és polgári jogviszonyokban irányadó nemzetközi magánjogi szabályok az irányadó jogot olyan modern kapcsoló elvek alapján határozzák meg, mint a legszorosabb kapcsolat vagy a jellemző szolgáltatás elve, s ezen elvek jellemző esetben a vevő vagy az eladó jogára mutatnak, mely a felvázolt esetben egyet jelent az Egyezmény szabályaival.⁴⁷

Az 1. cikk (1) bekezdés b) pontja írja le a közvetett alkalmazás vagy kollíziós út feltételeit. E szerint az Egyezmény alkalmazandó, ha az ügyet elbíráló fórum nemzetközi magánjogi szabályai valamely szerződő állam jogára utalnak. A bíró tehát a *lex fori* kollíziós jogi szabályai segítségével jut el az Egyezmény alkalmazásához, mely módon az Egyezmény alkalmazása a nem részes államokban is megvalósul, tágítva így az alkalmazhatóság körét. A kollíziós út szintén két esetkörüre bontható.⁴⁸ Szubjektív a kapcsolás, ha a felek akarati autonómiájukkal élve jogot választanak, s a választott jog kifejezetten az Egyezmény vagy valamely szerződő állam joga. Az Egyezmény szabályai alkalmazandók lehetnek ilyen úton akár olyan felek közt, akiknek telephelye nem szerződő államban található, vagy a részes államokban telephellyel rendelkező felek közötti olyan szerződésekre, melyek nem esnek az Egyezmény tárgyi hatálya alá. Ez a megoldás nyilvánvalóan tovább bővíti az Egyezmény alkalmazási körét.⁴⁹ A felek jogválasztása mind a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló Római Egyezmény, az egyező tárgykörben kelt 593/2008/EK (Róma I.) rendelet és a Kódex⁵⁰ alapján is lehet kifejezett, illetve hallgatóságos.⁵¹ A felek előzetes vagy akár utólagos kifejezett kikötése esetén tehát az Egyezmény szabályai alkalmazásra kerülnek.⁵² Hallgatóságos jogválasztásra is lehetőség van, mely

⁴⁷ *Bell* [1996], 247. o.

⁴⁸ *Szabó* [2005], 432–433. o.

⁴⁹ *Schlechtriem* [2005b], 785. o.

⁵⁰ A jogforrások időbeli hatálya a magyar jogrendszerben a következőképpen alakul: a Kódex szabályai alkalmazandók a 2006. június 1-jét megelőzően megkötött szerződésekre, ez időpont után pedig a Római Egyezmény irányadó a 2009. december 17-ig kötött megállapodásokra. Ez időpont után megkötött szerződések tekintetében a Róma I. rendelet szabályai irányadók.

⁵¹ *Mádl–Vékás* [2016], 344–353. o.

⁵² A felek ilyen megállapodása a Róma I. rendelet rezsimjében, ha nem az Egyezmény jelenti a jogválasztás hiányában irányadó jogot, anyagi jogi jogválasztásnak minősül, vagyis az egyébként irányadó jog kógens szabályai a jogválasztástól függetlenül érvényesülni fognak. *Szabó* [2011], 61. o.

esetben az Egyezmény választására irányuló akaratnak a megállapodásból egyértelműen⁵³ ki kell tűnnie.⁵⁴ A hallgatóság jogválasztás faktoraként értékelendő, ha a felek egymással kapcsolódó szerződéseik egyikében kifejezetten választottak jogot, ha szerződésükben egy állam konkrét jogszabályait idézik, vagy a fórumválasztás,⁵⁵ azonban a jogirodalom egyértelmű állásfoglalása alapján nem értékelhető ilyenként a felek perbeli érvelése.⁵⁶ Az Egyezmény jogválasztás útján történő alkalmazása az akaratú autonómia történetében újdonságként veti fel a nemzeti jog választásától történő elhatárolás kérdéskörét (a jogválasztó klauzula megszövegezésétől függően az Egyezmény vagy a belső jog alkalmazása, illetve az Egyezmény alkalmazásának 6. cikk szerinti kizárása).⁵⁷

Objektív kapcsolás esetén az Egyezmény a jogválasztás hiányában alkalmazandó jogot jelenti. Ekkor az utaló szabály által kijelölt jogrendszer immanens részeként érvényesülnek az Egyezmény szabályai, vagyis a Konvenció 'a nemzeti jog'.⁵⁸ Ez a pont akkor jut különös jelentőséghez, amikor a közvetlen alkalmazás nem jöhet szóba, vagyis csak az egyik fél telephelye szerinti állam részese az Egyezménynek, illetve egyik fél állama sem az. Az Egyezmény közvetett úton való alkalmazhatóságának kizárására a 95. cikk ad lehetőséget a csatlakozó államok számára.⁵⁹

⁵³ A Róma I. rendelet hatályba lépésével nem elég a „kellő bizonyosság” a hallgatóság jogválasztás megállapításához, a hibás magyar nyelvű fordítás ellenére csak a felek akaratának teljes bizonyossággal ki kell tűnnie a szerződésből. *Burián* [2011], 329. o.

⁵⁴ *Burián–Czigler–Kecskés–Vörös* [2010], 201–202. o.

⁵⁵ Róma I. rendelet (12) preambulumbekkezdés.

⁵⁶ Tévésen járt el a bíróság, amikor egy olasz és egy magyar társaság között folyó, silók adásvételének fennállásával kapcsolatos ügyben hallgatóság jogválasztást állapított meg arra alapozva, hogy a külföldi „felperes az elsőfokú eljárás során [...] előterjesztett előkészítő iratában maga is kifejezetten a Ptk. [bizonyos bekezdéseit] jelölte meg az alperes fizetési kötelezettségét megalapozó anyagi jogi jogszabályként [...]”, valamint a magyar „alperes is kifejezetten a Ptk. alkalmazását kérte [...]”. A jogválasztás az egyik fél kifejezett kérése és a másik fél perbeli érvelése alapján nem állapítható meg. Az esetben a felek jogválasztásának hiányában az olasz jog lett volna kötelmi jogviszonyukra irányadó, így az eset a joggyakorlatban megjelenő „hazafelé törekvés”, vagyis a magyar jog alkalmazásának preferálására lehet példa. Debreceni Ítéltábla Gf.III. 30372/2012/7.

⁵⁷ Bővebben lásd: *Palásti* [2004], 455. o.

⁵⁸ *Wethmar-Lemmer* [2016], 65–66. o.

⁵⁹ „A megerősítést, elfogadást, jóváhagyást vagy csatlakozást tanúsító okiratok letétbe helyezésével egyidejűleg bármely állam kijelentheti, hogy rá nézve az Egyezmény 1. Cikk (1) bekezdés b) pontja nem alkalmazható.”

A fenntartást megtevő államok gyakorlatát illetően kialakultak vitás pontok. Az egyik ilyen eset, ha az alkalmazandó jogrendszer állama tett fenntartást, és abban kell határozni, hogy a fórum figyelembe vegye-e ezt és alkalmazza-e az Egyezményt. A másik esetben a fórum állama tett fenntartást, melynek nemzetközi magánjogi szabályai olyan államra utalnak, amely nem tett. Lásd: *Sándor–Vékás* [2005], 38–41. o. Az Egyezmény Tanácsadó Testülete egyik legújabb véleményében rendezi a kérdést. CISG Advisory Council: Opinion No. 15, Reservations under Articles 95 and 96 CISG.

Annak ellenére, hogy célszerűbb az Egyezmény szabályait az autonóm úton felhívni, a bíróságok gyakorlatában nem változott a tendencia,⁶⁰ mely szerint rendszeresen kollíziós úton jutnak el a Konvenció alkalmazásához. Új gyakorlatként megjelent a közvetlen és közvetett alkalmazás módszerének párhuzamos alkalmazása. A Fővárosi Törvényszék 2015-ben született ítéletében együtt alkalmazta az Egyezmény 1. cikk (1) bekezdésének a) és b) pontját, amikor egy németországi és egy magyarországi honosságú fél között fennálló, autóalkatrészeket érintő szállítási szerződésből eredő igényekről döntött.⁶¹ Az alkalmazandó joggal kapcsolatban megállapította, hogy „[a] szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló 2008. július 17-ei 593/2008. EK rendelet (továbbiakban: Róma I.) 4. cikk (1) bekezdés a) pontja értelmében jogválasztás hiányában az adásvételi szerződésre azon ország joga irányadó, ahol az eladó szokásos tartózkodási helye található. Erre tekintettel a bíróság a magyar jogot alkalmazta, jogválasztás hiányában.” Ezt követően hivatkozott arra, hogy „Magyarország és Németország az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételéről szóló, Bécsben az 1980. április 11. napján kelt Egyezményhez csatlakoztak. [...] Tekintettel arra, hogy a felek a Bécsi Konvenciót, annak 6. cikkelye alapján jogviszonyukból nem zárták ki, így a felek megállapodására a Bécsi Konvenció alkalmazandó.” Az érvelést a fellebbviteli bíróság döntésében helybenhagyta.⁶²

Az autonóm és párhuzamos út együttes alkalmazása fedezhető fel a Budapest Környéki Törvényszék 2014-es döntésében is.⁶³ A romániai és magyarországi telephelyű felek közti tenyésztójás adásvétele céljából 2005. szeptember 13-án létrejött szerződés ügyében a bíróság érvelése szerint „[a] peres felek jogviszonyára [az Egyezmény] alkalmazandó. [...] Az 1. Cikk (1) bekezdés a) pontjával kapcsolatban az alperes nem vitatta, hogy [Románia] is aláírta az egyezményt. Egyebekben az 1. Cikk (1) bekezdés b) pontja alapján abban az esetben is az egyezményt kell alkalmazni, ha a nemzetközi magánjog szabályai valamely szerződő állam jogának alkalmazásához vezetnek. A peres felek által megkötött szerződés időpontjában hatályos [Kódex rendelkezései] alapján adásvételi szerződésnél az eladó jogát kell alkalmazni. [...] Ez alapján az alkalmazandó jog a magyar állam joga, azaz az 1. Cikk (1) bekezdés b) pontja alapján az Egyezmény alkalmazandó.” A fellebbviteli bíróság az érvelést ez esetben is helybenhagyta.⁶⁴

⁶⁰ Szabó [2011], 57. o.

⁶¹ Fővárosi Törvényszék Gazdasági Kollégiuma 8.G. 42072/2014/17.

⁶² Fővárosi Ítéltábla 14.Gf. 40333/2015/5/II.

⁶³ Budapest Környéki Törvényszék G. 40313/2010/71.

⁶⁴ Fővárosi Ítéltábla 14.Gf. 40318/2014/4/II.

A jelenség eredője az Egyezmény alkalmazását illetően fennálló bizonytalanság lehet, melyet kívánatos lenne eloszlatni és a Konvenció területi hatályát egyik vagy másik (célszerűen elsősorban az autonóm) módszer alapján vizsgálni.

4. A joghatóság megállapítása és az Egyezmény hatálya

Az Egyezmény alkalmazása szempontjából fontos kérdés, hogy az ügyet mely fórumnak van joghatósága elbírálni. Amikor ugyanis egy nemzetközi adásvétellel kapcsolatos jogvita a bíróság elé kerül, az első kérdés, amelyben döntenie kell, hogy van-e eljárási képessége, megállapítható-e a joghatósága az adott jogvita eldöntésére. A kérdés megválaszolásához releváns jogforrásul szolgál a magyar bíró számára a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 1215/2012/EU (Brüsszel I. bis) rendelet a 2015. január 10. után indított eljárások esetén, valamint a hasonló tárgyban született 44/2001/EK (Brüsszel I.) rendelet, mely 2002. március 1-jén lépett hatályba. A Brüsszel I. rendelet szabályait az EFTA államok tekintetében az 1993-as, majd a 2007-es Luganói Egyezmény „terjeszti ki”, mely azzal a céllal született, hogy biztosítsa polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok szabad mozgását az Európai Unió tagállamai és Svájc, Norvégia, valamint Izland között. Az EU tagállamai és Dánia vonatkozásában meg kell jegyezni, hogy a Brüsszel I. bis rendelet hatályba lépését megelőző jogvitákban a 1968. évi Brüsszeli Egyezmény szabályai rendezték a joghatóság kérdését.⁶⁵ Olyan ügyekben, melyek nem vonhatók az előbbi jogforrások hatálya alá, szubszidiárius jogforrásként a Kódex szabályai adnak iránymutatást.

Az általános joghatósági okot illetően elmondható, hogy a jogforrások egyezően az *actor sequitur forum rei* elvét követik, vagyis az alperes lakóhelyéhez, székhelyéhez igazítják a fórum eljárási képességét. Az általános elv érvényesülését a különös joghatósági okok rendszere törli meg, mely okok felmerülése esetén az alperes saját államának bíróságán túl más fórum előtt is perbe vonható. A joghatóságot megalapozó ezen ‘különleges’ szabályok arra tekintettel lettek megállapítva, hogy a jogvita és az eljáró fórum között szoros kapcsolat áll fenn,⁶⁶ mely esetben és (a kereskedelmi jogvitákban népszerű) joghatósági kikötés hiányában az így megjelölt fórum elbíráhatja a jogvitát.

⁶⁵ *Kennett* [2001], 725. o.

⁶⁶ *Jenard* [1979], 79. o.

Különös joghatósági okként jelenik meg a tanulmány szempontjából jelentős szerződésekkel, szerződéses igényekkel kapcsolatban a kötelezettség teljesítésének helye. A teljesítés helyének kapcsoló elve tehát egy párhuzamos joghatósági okot hoz létre nemzetközi adásvétel elbírálása esetén, melynek folyamányaként egyszerre több fórum lesz kompetens a konkrét jogvita elbírálására. A fórumok közül az fog eljárni, mely előtt a felperes az eljárást megindítja. Ez a lehetőség hozza létre a „*forum shopping*” jelenségét, melynek lényege a következőben ragadható meg. A kiterjedt körű és egyre bővülő európai uniós kollíziós jogegységesítés⁶⁷ ellenére is előfordul, hogy az ügyben alkalmazandó nemzetközi magánjogi szabályok fórumonként eltérnek. Az eltérő kollíziós szabályok ilyenkor eltérő anyagi jogokra utalhatnak. Egyik vagy másik anyagi jog alkalmazása a felperes szempontjából a jogvita számára kedvezőbb kimenetelével jár. Ebből a megfontolásból a felperes kiválasztja azt a fórumot, amelynek eljárása esetén a számára kedvezőbb döntés várható, s az előtt indítja meg az eljárást. Az eljáró fórum ilyen megfontolásokból történő befolyásolása a kiszámítható ítélkezés, végső soron a jogbiztonság ellen hat. Az alperes számára ugyanis megjósolhatatlan a jogvita eldöntése során irányadó jog egészen addig, amíg a felperes meg nem indítja az eljárást a ‘versengő’ fórumok egyike előtt.⁶⁸

Eljárásjogi oldalról a joghatósági kifogás és más eljárásjogi technikák alkalmazásak lehetnek a *forum shopping* jelenség visszaszorítására,⁶⁹ de hatékonyabb eszközt jelent a jogegységesítés. Az anyagi jogi jogegységesítés eredményei, így a széles körben érvényesülő Bécsi Vételi Egyezmény részben alkalmas a kollíziós módszer által indukált hasonló jelenségek kiküszöbölésére. Ha a jogvitában szereplő felek telephelye különböző részes államokban található, és ezen államok fóruma jár el, az autonóm alkalmazás kötelezettsége gyakorlatilag megszünteti a *forum shopping* jelenséget. Ha viszont nem a felek telephelye szerinti valamelyik fórum jár el, valamint kollíziós alkalmazás esetén felmerülhet a *forum shopping*, illetve az Egyezmény (nem) alkalmazásának problémája.

Adásvétel esetén vagylagos párhuzamos okként megjelenő teljesítési hely maga is értelmezésre szoruló fogalom, melynek meghatározására az európai jog értelmezésére felhatalmazott Európai Unió Bírósága (Bíróság, EUB) hivatott. Az EUB tevékenységének eredményeként létrejött precedensrendszer ismerete elengedhetetlen a különleges joghatósági ok alapján történő eljárás során.

⁶⁷ Az adásvételi szerződésekkel kapcsolatos legfontosabb uniós, kollíziós jogi jogforrás a már említett Róma I. rendelet.

⁶⁸ Moss [1999], 384. o.

⁶⁹ Salles [2014], 290–295. o.

A Bíróság eleinte tartózkodó hozzáállást mutatott a fogalom jelentéstartalmának kibontását illetően. A Tessili-ügyben⁷⁰ kimondta, hogy a teljesítés helyét azon jog szerint kell értelmezni, amely az eljáró fórum nemzetközi magánjogi szabályai szerint a jogvita tárgyát képező kötelezettségre irányadó. Ennek alapján az eljáró fórumnak első lépésben meg kellett állapítani az alkalmazandó jogot, és csak ezt követően dönthetett előbbi szabályait alapul véve a teljesítés helyének kérdéséről.⁷¹ Ezt a megoldást azonban kritikai észrevételek sora érte, melyek lényegében kifogásolták a különleges joghatósági szabály megalkotásának céljaira való alkalmasságát.⁷² Eszerint az alkalmazandó jog kijelölésére szolgáló nemzeti szabályok rendeltetése eltér az eljáró bíróság kijelölésére szolgáló rendelkezésektől. Ebből következően azok nem mutatják meg, mely fórum van kellően szoros kapcsolatban a jogvitával, nem veszik figyelembe azt a kívánalmat, hogy a jogvita minden vetülete egy fórum által eldönthető legyen. A megoldás rovására írható továbbá, hogy az eljáró fórum alperes szemszögéből való előreláthatósága is csorbát szenved.⁷³

Előbbiek talaján állva a teljesítés helyének meghatározása során figyelembe veendő szempontrendszer az EUB által korrigálásra került. A Bíróság a Car Trim-ügyben⁷⁴ kimondta, hogy a Brüsszel I. rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontja által különös joghatósági okként meghatározott teljesítés helyét az uniós jog autonóm értelmezésének kívánalmát szem előtt tartva úgy kell érteni, hogy „[ez a] hely ott található, ahol az árut az adásvételi ügylet szerinti rendeltetési helyen a vevőnek oly módon adják át, hogy ezáltal megszerzi, vagy meg kellene szereznie az áru feletti tényleges rendelkezés jogát.”⁷⁵ A döntés alapján a teljesítés helyének meghatározása során elsődlegesen a felek szerződéses rendelkezéseire kell figyelemmel lenni, s ha az ebből nem állapítható meg, azt kell a teljesítés helyének tekinteni, ahol az áru a vevő részére fizikai értelemben átadásra került.⁷⁶ A nemzeti jogokon alapuló értelmezés tehát meghaladottá vált, a teljesítési hely meghatározása során a bírónak elsődlegesen a felek akaratára kell figyelemmel lennie, ennek megállapíthatósága hiányában pedig a fizikai átadás helye releváns.

Joghatósági kérdésben kellett döntenie, s a teljesítés helyét meghatároznia a magyar fórumnak egy német és egy magyar fél közötti adásvételi szerződéssel kap-

⁷⁰ *Industrie Tessili Italiana Como v Dunlop AG.*, C-12/76

⁷¹ *Hill* [1995], 592–593. o.

⁷² *Szabó* [2003], 367–368. o.

⁷³ *Novy* [2000], 72–86. o.

⁷⁴ *Car Trim GmbH v. KeySafety Systems Srl*, C-381/08.

⁷⁵ *Car Trim GmbH v. KeySafety Systems Srl*, C-381/08. 63. pont

⁷⁶ *Szabó* [2012], 143. o.

csolatos jogvitában.⁷⁷ Az eset tényállása szerint a magyarországi székhelyű felperes társaság 2005. május 4-től szerződéses kapcsolatban állt a németországi székhelyű alperes társasággal, melynek keretében rendszeresen autóalkatrészeket rendelt tőle. A szerződés részét képező alperesi ÁSZF szerint: „jogvita esetén az alperes székhelye szerinti bíróság illetékes eljárni”. Az üzleti kapcsolat ezt követően éveken át zökkenőmentesen működött, majd az alperes arról tájékoztatta a felperest, hogy a továbbiakban termékeit egy másik cégen keresztül rendelheti meg. A felperes felszólította az alperest a tőle rendelt, de a felperesnél megmaradt árukészlet visszavásárlására. A felek egyeztetéseik eredményeként 2009 szeptemberében ‘memorandum’ néven újabb megállapodást kötöttek, melyben az alperes kötelezettséget vállalt a felperesnek korábban eladott alkatrészek visszavásárlására. Az egyezés keretében a felperes minőségi és mennyiségi fenntartásokkal elfogadta az alperes ajánlatát. A megállapodás szerint az áru elszállításának EXW klauzula szerint (vagyis a felperes magyarországi székhelyéről) kellett megtörténnie, a vételár megfizetésének helyéről a felek nem rendelkeztek.

Az alperes 2009 októberében tájékoztatta a felperest, hogy a készlet átvizsgálásának eredményeként az árukészlet összértékét a megállapodásban szereplőnél alacsonyabb összegben állapítja meg, annak állapota miatt. A felperes az ajánlatot nem fogadta el és magyar bíróság előtt kérte a megállapodásban szereplő eredeti összeg megfizetését az alperessel. Az alperes joghatósági kifogást terjesztett elő arra hivatkozva, hogy a felek között létrejött újabb megállapodására is érvényesnek tekinti a felek korábbi szerződéses kapcsolatában irányadó ÁSZF-et, melynek rendelkezései szerint a magyar bíróság joghatósága nem állapítható meg.

A bíróságnak először abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a joghatósági megállapodást tartalmazó ÁSZF a felek közt újonnan létrejött szerződésnek is részét képezi-e. Igenlő válasz esetén ugyanis a magyar bíróság joghatósága nem állapítható meg, tekintettel arra, hogy a fórumválasztó klauzulában németországi bíróságot kötöttek ki a felek. A bíróság ezzel kapcsolatos álláspontja szerint „a joghatósági kikötést nem lehet kiterjesztően értelmezni, az kizárólag csak az azt rögzítő megállapodásban meghatározott jogviták tekintetében irányadó”. A kiterjesztő értelmezés tilalmának talaján állva így a bíróság az új szerződést önállóan bírálta el, a jogvitában fennálló joghatóságát pedig a Brüsszel I. rendelet szabályaira alapította. Az általános joghatósági ok az alperes németországi székhelyére tekintettel a németországi bíróságok eljárási képességének megállapítását eredményezte volna, azon-

⁷⁷ Kúria Gfv. VII.30. 228/2013/4.

ban a rendelet 5. cikk (1) bekezdés a) pontjában⁷⁸ lefektetett párhuzamos joghatósági ok alapot adott a magyar fórum joghatóságának megállapítására. A pontot vizsgálva a bíróság így érvelt: „A felperes helyesen hivatkozott arra, hogy a memorandum a peres felek székhelyére is tekintettel az 1987. évi 20. tvr-rel kihirdetett Bécsi Vételi Egyezmény 1. cikk (1) bekezdése alapján nemzetközi adásvételi szerződésnek minősül, a teljesítés helyének ezért az Egyezmény 57. cikk (1) bekezdés a) pontja alapján az eladó, azaz a felperes üzleti tevékenységének a helyét kell tekinteni.”

A bíróság érvelésében gyakorlatilag a Tessili-esetben kifejelesztett (és azóta meghaladott) gyakorlatra támaszkodott, amikor az adásvételi szerződés teljesítésének helyét a belső jog alapján állapította meg. Mivel a jogvita a felek németországi és magyarországi telephelyére tekintettel a Bécsi Egyezmény hatálya alá tartozik, az esetben ez jelenti az irányadó anyagi jogot. A teljesítés helye a felek kötelezettségeit megállapító cikkeken alapján az eladó szerződéskötés időpontjában megállapított telephelye [a 31. cikk c) pont és 57. cikk a) pont]. Mint az már említésre került, a 31. cikk az eladónak az áru szolgáltatására vonatkozó kötelezettségét szabályozza, az 57. cikk pedig a vevő fizetési kötelezettségére irányadó szabályokat tartalmazza. Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy az EUB gyakorlatában kiforrott precedens szerint az adásvételi szerződéssel kapcsolatban fennálló különös joghatósági ok vizsgálatakor a „kötelezettség”, melynek a teljesítési helyére a joghatósági ok alapozandó, a vitatott kötelezettség és nem a jellemző kötelezettség.⁷⁹ A vételár megfizetésére irányuló jogvitákban így a vételár megfizetésének helye az a kötelezettség, melynek teljesítését figyelembe kell venni, nem pedig az adásvételi szerződés esetén a jellemző szolgáltatásként megjelenő áru leszállításának a helyét.⁸⁰ Ebben az esetben tökéletesen megvalósul a korábbi gyakorlatot illető kritika, mely szerint „a Tessili-szabály és annak folyományaként az Egyezmény 57. cikk a) pont alkalmazása rendszerint a felperes államának bíróságát eredményezi.”⁸¹

A bíróságnak a teljesítés helyének mint autonóm uniós fogalomnak a meghatározása során először a felek szerződését kellett volna vizsgálnia. 2005-től fennálló szerződéses kapcsolatukban a felek élve akarati autonómiájukkal kikötötték jogvita esetére az eljáró fórumot, valamint szerződésük részévé tették az Incoterms 2000 szokványgyűjtemény szerinti EXW klauzulát. Ez a tényező a teljesítés helyének

⁷⁸ „Valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy más tagállamban perelhető:

1. a) ha az eljárás tárgya egy szerződés vagy egy szerződéses igény, akkor a kötelezettség teljesítésének helye szerinti bíróság előtt”

⁷⁹ Ets. A. De Bloos, S.P.R.L. v. Société En Commandite Par Actions Bouyer, C-14/76

⁸⁰ Witz [2005/2006], 326. o.

⁸¹ Szabó [2016], 248. o.

meghatározása szempontjából azért releváns, mert az EUB a szignifikáns Electrosteel-ügyben⁸² kimondta, hogy „[a]nnak vizsgálata során, hogy [a teljesítés helyének] meghatározása „szerződés alapján” történt-e, az eljáró nemzeti bíróságnak tekintetbe kell vennie e szerződés valamennyi releváns klauzuláját és kikötését, ideértve a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara által kidolgozott Incoterms („international commercial terms”) elnevezésű klauzulagyűjtemény 2000-ben közzétett változatához hasonló, a nemzetközi kereskedelmi gyakorlat által általánosságban elismert és elfogadott klauzulákat és kikötéseket, amennyiben azok alkalmasak e hely egyértelmű azonosítására.”⁸³ A bíróság érvelése alapján azonban az alkatrészek visszavásárlását rendező memorandummal mint különálló szerződéssel kapcsolatban a feleknek ez a kikötése nem volt figyelembe vehető. Ennek hiányában az irányadó uniós esetjog alapján a bíróságnak azt a helyet kellett volna megkeresnie, ahol az áru a vevő részére fizikai átadásra került, mely számos esetben eltér az eladó telephelyétől. Az uniós jogegységesítő tevékenységének legnagyobb előnye, hogy a *forum shopping* jelenségét visszaszorítva a jogvita kimenetele kiszámíthatóvá válik. Ez az előny azonban csak akkor tartható meg, ha a nemzeti bíróságok, figyelembe véve az EUB jogértelmező-jogfejlesztő tevékenységét,⁸⁴ egységesen alkalmazzák az összhangba hozott szabályokat.

5. Végszó

1965. november 9-én az ENSZ Közgyűlésének Jogi Bizottsága 872. alkalommal ült össze, amikor a magyar kormány (*Ustor Endre* javaslatára) a kereskedelmi jog egységesítésére tett előterjesztést. A kezdeményezés megvalósítása érdekében jött létre az ENSZ keretei között az UNCITRAL, melynek legfontosabb feladatákként került kijelölésre a nemzetközi adásvételi jog egységesítésének elősegítése.⁸⁵ Az egységesítésre vonatkozó igényt a nemzetközi kereskedelem hívta életre, melynek ütemes fejlődését a „nemzeti jogok Bábele” egyre inkább akadályozta.⁸⁶ A határokon átnyúló kereskedelmi viszonyok megkívánták egy olyan eszköz létrehozását, mely megfelelő kompromisszumot jelent a szerződő felek számára, melynek neutrális és a nemzetközi szerződéses kapcsolatok speciális természetét figyelembe vevő jellege

⁸² *Electrosteel Europe SA v. Edil Centro SpA*, C87/10

⁸³ *Electrosteel Europe SA v. Edil Centro SpA*, C87/10 27. pont

⁸⁴ *Gombos Katalin* megfogalmazásában: „az uniós fogalmakat mindig úgy kell értelmezni, hogy a jogalkotó valódi szándékának megfelelően, hatékonyan tudjanak érvényesülni.” *Gombos* [2012], 24. o.

⁸⁵ *Eörsi* [1986], 43. o.

⁸⁶ *Eörsi* [1986], 36. o.

megkönnyíti az üzleti kapcsolatok szervezését. Mint az már elemzésre került, az Egyezmény szabályrendszere teljesítette a várakozásokat, s ilyen értelemben rendkívül sikeresnek mondható, azonban a magyar bíróságok gyakorlatát vizsgálva az elvárt egységes alkalmazás terén felfedezhetők hiányosságok.

A tanulmány célja az Egyezmény alkalmazása szempontjából kardinális kérdések legfrissebb bírósági gyakorlatának áttekintése volt. Összegzésként elmondható, hogy az Egyezmény személyi és tárgyi hatályának vizsgálata során a bíróságok sokszor nem követik a jogforrás által megkövetelt autonóm értelmezés módszerét, mely aláássza az Egyezmény által a nemzetközi kereskedelem elősegítésében aposztrofált célját. A területi hatály vetületével kapcsolatban megállapítható, hogy a bíróságok túlnyomórészt a logikai követelményeknek ellentmondó módon állapítják meg az Egyezmény alkalmazhatóságát, illetve bizonyos esetekben nem indokolják megfelelően az Egyezmény konkrét esetben történő figyelembevételét. A helyes alkalmazás előfeltétele az Egyezménnyel kapcsolatos nemzetközi jogirodalom és joggyakorlat nyomon követése, a bírósági ítéletekben azonban csak a legkritikább esetben található kommentár, illetve külföldi ítéletekre történő hivatkozás.

Az alkalmazás további követelménye a fórum eljárási képességéről a megfelelő jogszabályok és releváns joggyakorlat alapján történő döntés. A joghatóság kérdése ugyan független az alkalmazandó jog problematikájától, ebben az esetben azonban, mivel az Egyezmény kollíziós úton is alkalmazásra kerülhet, meghatározó az eljáró fórum helyes kijelölése. Ezen a téren is mindenekelőtt az autonóm értelmezés követelményét kell kiemelni. A joghatósági szabályok az adásvétel vonatkozásában uniós szinten uniformizálva vannak, amely remek eszköz többek között a *forum shopping* visszaszorítására. Az egységesített szabályoktól elvárt pozitív hatás megjelenése azonban csak egységes jogalkalmazói értelmezés esetén várható.

Helytálló tehát *Ferrari* gondolatait idézni: „[...] *the uniformity aimed at be a uniformity in action and not only in the books*”.⁸⁷ Ha az Egyezmény helyes értelmezése és egységes alkalmazása a gyakorlatban is megvalósul, az Egyezmény felek általi kizárása minden bizonnyal visszaszorul és az eszköz akadály nélkül töltheti be eredetileg kijelölt funkcióját.

⁸⁷ *Ferrari–Torsello* [2014], 7. o.

Felhasznált irodalom

- Bánrévy Gábor* [2016]: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. Szent István Társulat, Budapest.
- Bell, K.* [1996]: The Sphere of Application of the Vienna Convention on Contracts for the International Sale of Goods. *Pace International Law Review*, Vol. 8., Issue 1.
- Bianca, C. M. – Bonell, M. J.* [1987]: Commentary on the International Sales Law. The 1980 Vienna Sales Convention. Giuffrè, Milan.
- Burián László – Czigler Dezső Tamás – Kecskés László – Vörös Imre* [2010]: Európai és magyar nemzetközi kollíziós magánjog. Krim Bt., Budapest.
- Burián László* [2011]: Nemzeti tradíció, modernizáció és európai jogegységesség. A magyar nemzetközi magánjog dilemmái a XXI. század elején. *Jogtudományi Közlöny*, 66. évf., 6. sz.
- Buttler, A. E.* [2007]: A Practical Guide to the CISG: Negotiations through Litigation. Aspen Publishers.
- Diedrich, F.* [1996]: Maintaining Uniformity in International Uniform Law via Autonomous Interpretation: Software Contracts and the CISG. *Pace International Law Review*, Vol. 8., Issue 2.
- Eörsi, Gy.* [1986]: The method of unifying the law on the international sale of goods. In: *Zoltán Péteri – Lamm Vanda*: Legal development and comparative law. Selected essays for the 12th international congress of comparative law. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Eörsi, Gy.* [1977]: Unifying the Law (A Play in One Act, with a Song). *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 25., No. 4.
- Ferrari, F. – Torsello, M.* [2014]: International Sales Law – CISG in a Nutshell. West Academic Publishers.
- Ferrari, F.* [2005]: Quo vadis CISG? Celebrating the 25th Anniversary of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. Sellier European Law Publishers.
- Fountoulakis, C.* [2005]: The Parties' Choice of 'Neutral Law' in International Sales Contracts. *European Journal of Law Reform*, Vol. VII., No. 3/4.
- Glavanits Judit* [2016]: A Bécsi Vételi Egyezmény hazai és nemzetközi joggyakorlata – egy empirikus kutatás első részeredményei. Kézirat.
- Gombos Katalin* [2012]: A fogalom-meghatározások jelentősége a Brüsszel I rendelet módosítása kapcsán. In: *Osztoivits András* (szerk.): A Brüsszel I. rendelet reformja. Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum, Budapest.
- Hill, J.* [1995]: Jurisdiction in Matters Relating to a Contract under the Brussels Convention. *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 44., Issue 3.
- Janssen, A. – Spilker, M.* [2014]: The CISG and International Arbitration. In: *Larry A. DiMatteo*: International Sales Law. A Global Challenge. Cambridge University Press.
- Jenard, P.* [1979]: Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters signed at Brussels, 27 September 1968. *Official Journal of the European Communities* C 59.
- Jenkins, S. H.* [2015]: Contract Resurrected! Contract Formation: Common Law ~ UCC – CISG. *North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation*, Vol. 40., Issue 2.
- Kennett, W.* [2001]: Current Developments: Private International Law. The Brussels I Regulation. *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 50., Issue 3.
- Koehler, M. F. – Yujun, G.* [2008]: The Acceptance of the Unified Sales Law (CISG) in Different Legal Systems. *Pace International Law Review*, Vol. 20., Issue 1.
- Mádl Ferenc – Vékás Lajos* [2016]: Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Moss, G. C.* [1999]: Performance of Obligations as the Basis of Jurisdiction and Choice of Law (Lugano and Brussels Conventions Article 5(1) and Rome Convention Article 4). *Nordic Journal of International Law*, Vol. 68., Issue 4.

- Novy, D. [2000]: Article 5(1) of the Brussels Convention: the Unworkability of Special Jurisdiction in „Matters Relating to a Contract”. *Hibernian Law Journal*, Vol. 1.
- Palásti Gábor [2004]: A felek akarati autonómiájának története. *Jogtudományi Közlöny*, 59. évf., 12. sz.
- Salles, L. E. [2014]: Forum Shopping in International Adjudication. The Role of Preliminary Objections. Cambridge University Press.
- Sándor Tamás – Vékás Lajos [2005]: Nemzetközi adásvétel. HVG Orac, Budapest.
- Schlechtriem, P. [2005a]: Basic Structures and General Concepts of the CISG as Models for a Harmonisation of the Law of Obligations. *Juridica International*, Vol. 10.
- Schlechtriem, P. [2005b]: Requirements of Application and Sphere of Applicability of the CISG. *Victoria University of Wellington Law review*, Vol. 36., Issue 4.
- Schwenzer, I. – Hachem, P. [2009]: The CISG-Successes and Pitfalls. *American Journal of Comparative Law*, Vol. 57., No 2.
- Szabó Sarolta [2003]: Junker Abbo: A Brüsszeli Egyezménytől a Brüsszeli Rendeletig – a nemzetközi polgári eljárásjog változása. *Magyar Jog*, 50. évf., 6. sz.
- Szabó Sarolta [2004]: A Bécsi Vételi Egyezmény értelmezése múlt és jelen jogirodalmában – a jogfejlődés tükrében. In: Placet Experiri. Ünnepi tanulmányok Bánrévy Gábor 75. születésnapjára. Budapest.
- Szabó Sarolta [2005]: Adalékok a Bécsi Konvenció korrajzához – a területi hatály koncepciója és fejlődése. *Jogtudományi Közlöny*, 60. évf., 10. sz.
- Szabó Sarolta [2009a]: A Bécsi Vételi Egyezmény, mint nemzetközi *lingua franca* – az egységes értelmezés és alkalmazás újabb irányai és eredményei. Doktori értekezés, Budapest.
- Szabó Sarolta [2009b]: A Római Egyezmény egyes rendelkezéseinek megjelenése a tagállami bíróságok gyakorlatában. *Jogtudományi Közlöny*, 64. évf., 3. sz.
- Szabó Sarolta [2011]: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok a XXI. században – a Bécsi Vételi Egyezmény a magyar bírói gyakorlatban. In: Raffai Katalin (szerk.): Tanulmányok Bánrévy Gábor tiszteletére, Pázmány Press, Budapest.
- Szabó Sarolta [2012]: A Brüsszel I. rendelet szerinti teljesítési hely fogalma és az Európai Bíróság ítéletei. *Külgazdaság*, LVI. évf., 11–12. sz.
- Szabó Sarolta [2016]: A Bécsi Vételi Egyezmény, mint nemzetközi *lingua franca*. Az egységes értelmezés és alkalmazás újabb irányai és eredményei. Pázmány Press, Budapest.
- Vékás Lajos [2013]: A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal. Complex Kiadó, Budapest.
- Vida Sándor [1994]: Nemzetközi adásvétel: a MALÉV per. *Jogtudományi Közlöny*, 49. évf., 11–12. sz.
- Wethmar-Lemmer, M. [2016]: Applying the CISG via the rules of private international law: Articles 1(1)(b) and 95 of the CISG – analysing CISG Advisory Council Opinion. *De Jure*, Vol. 49., Issue 1.
- Witz, C. [2005/2006]: The Place of Performance of the Obligation to Pay the Price Art. 57 CISG. *Journal of Law and Commerce*, Vol. 25.